

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 2001 och 2002

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny tidsbunden lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtal. I arbets- och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det förhandlingsresultat som undertecknades den 17 november 2000 och det inkomstpolitiska avtal som sluts i överensstämmelse därmed får enligt förslaget tas in ett indexvillkor som överensstäm-

mer med nämnda avtal. I övrigt är det alljämt förbjudet att ta in indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen.

I lagförslaget ingår också stadganden om granskning och övervakning av iakttagandet av indexförbudet.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

Enligt gällande lag om begränsning av användningen av indexvillkor (1222/1994), nedan indexvillkorlagen, är det, om inte något annat följer av lag, i regel förbjudet att i avtal ta in indexvillkor eller annan därmed jämförbar bindning. Det är därmed inte möjligt att i bl.a. arbets- och tjänstekollektivavtal ta in ett villkor, enligt vilket lönerna eller förtjänsterna binds vid en variabel som anger utvecklingen i fråga om priser, löner, förtjänster eller andra kostnader. Lagen är tidsbunden och i kraft till utgången av 2000.

Regeringen har till riksdagen avlåtit en proposition med förslag till lag om begränsning av användningen av indexvillkor (RP 162/2000 rd). I propositionen föreslås att en ny lag om begränsning av användningen av indexvillkor skall stiftas. Lagen föreslås gälla till utgången av 2003.

I det inkomstavtal som arbetsmarknadsparterna på centralnivå slöt den 12 december 1997 ingår ett indexvillkor, som tilläts genom lagen om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 1998 och 1999 (1352/1997), nedan 1997 års indexvillkorlag.

I det förhandlingsresultat gällande ett inkomstpolitiskt avtal för 2001—2002 som arbetsmarknadsparterna på centralnivå undertecknade den 17 november 2000 ingår ett indexvillkor.

För att det skall vara möjligt att ta in ett indexvillkor vid förnyandet av arbets- och tjänstekollektivavtalen föreslås stiftandet av en lag om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen så, att det blir möjligt att ta in ett indexvillkor i de arbets- och tjänstekollektivavtal som överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet.

I den föreslagna lagen motsvarar 1 §

1 mom. för arbets- och tjänstekollektivavtalsens del innehållet i 1 § 1 mom. indexvillkorslagen. Enligt förslaget är det förbjudet att t.ex. binda lönerna vid löneutvecklingen inom någon annan bransch.

Enligt 2 mom. förbjuds också sådana indexvillkor eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar som ingår i ett avtal vilket har till syfte att kringgå ett förbud enligt 1 mom. Med detta vill man förebygga ingåendet av sådana avtal som i sak är arbets- eller tjänstekollektivavtal men som har givits något annat namn.

Enligt 2 § är det tillåtet att i sådana arbets- och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det förhandlingsresultat som centralorganisationerna på arbetsmarknaden undertecknade den 17 november 2000 och det inkomstpolitiska avtal som slutits i överensstämmelse därmed ta in ett indexvillkor som överensstämmer med det nämnda avtalet. AKAVA ry undertecknade inte förhandlingsresultatet och godkände inte i egenkap av centralorganisation det inkomstpolitiska avtalet. Dess medlemsföreningar har dock möjlighet att ingå arbets- eller tjänstekollektivavtal i enlighet med det inkomstpolitiska avtalet, varvid ett indexvillkor får tas in i det sistnämnda avtalet. Om ett arbets- eller tjänstekollektivavtal inte överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet, är det därmed inte tillåtet att ta in ett indexvillkor i avtalet.

I det inkomstpolitiska avtalet ingår följande indexvillkor: "Om stegringen i konsumentprisindex (1995=100) från januari 2001 till december 2002 överstiger 2,6 %, höjs lönerna med ett belopp som motsvarar överskridningen i samband med nästa allmänna lönehöjning.

Stegringen i konsumentprisindex beräknas utgående från poängtal med två decimaler. Indexstegringen avrundas till en förändringsprocent med en decimal. Förhöjningar om 0,4 % eller mindre betalas dock inte.

Utredningskommissionen för inkomstpolitiska frågor konstaterar förändringen i konsumentprisindex och storleken av en eventuell indexhöjning."

För klarhetens skull föreslås i 2 mom. att indexvillkorslagen som träder i kraft från och med ingången av 2001 inte skall tillämpas på

de arbets- och tjänstekollektivavtal som förnyats i enlighet med det inkomstpolitiska avtalet. Detta innebär att bl.a. 4 § indexvillkorslagen inte tillämpas på avtalen. Nämnda paragraf ger statsrådet och finansministeriet rätt att i vissa fall bevilja undantag från de förbud som ingår i lagen.

I 3 § föreslås ett särskilt stadgande om ogiltighet, med stöd av vilket sådana villkor eller andra bindningar som förbjudits är ogiltiga.

I 4 § ingår bestämmelser om övervakning av efterlevnaden av arbets- och tjänstekollektivavtalen. Enligt 4 § i 1997 års indexvillkorslag kan statsrådet vid behov tillsätta ett särskilt övervakningsorgan med uppgift att utöva tillsyn över iakttagandet av lagen. Avsikten var att det vid behov skulle stadgas om övervakningsorganet genom förordning. Övervakningsorganet i fråga har inte tillsatts, och ingen förordning har utfärdats.

Enligt propositionen kan statsrådet vid behov tillsätta en nämnd eller något annat övervakningsorgan som har till uppgift att se till att lagen följs. Om ett sådant övervakningsorgan tillsätts, är avsikten att detta organ skall organiseras i enlighet med den s.k. trepartsprincipen. Detta innebär att de arbetsmarknadsparter på centralnivå som undertecknat arbetsgivar- och arbetstagarparternas inkomstpolitiska avtal samt av dessa oberoende sakkunnigmedlemmar blir företrädare i övervakningsorganet. I det föreslagna 4 § 3 mom. föreskrivs om övervakningsorganets sammansättning. Avsikten är bl.a. att säkerställa att det i övervakningsorganet från både arbetstagar- och arbetsgivarsidan ingår åtminstone en medlem som är förtrogen med tjänstekollektivavtalsfrågor. Till företrädare för arbetstagarparten utses en representant på framställning av var och en av de centralorganisationer som har undertecknat den inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen. Om förfarandet i övervakningsorganet bestäms genom förordning av statsrådet.

I 5 § 1 mom. föreslås övervakningsorganet få rätt att erhålla uppgifter för granskning och övervakning av avtalen. Enligt 2 mom. har övervakningsorganet samma rätt att uppmana avtalsparterna att ändra avtalen som enligt 1997 års indexvillkorslag.

Enligt 6 § skall en arbetsgivare som är part i ett arbets- eller tjänstekollektivavtal inom

en månad efter att lagen trätt i kraft tillstålla finansministeriet en kopia av avtalet. Detta säkerställer att de arbets- och tjänstekollektivavtal som överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet finns samlade hos myndigheten.

Enligt de föreslagna 7 § får ändring i ett beslut som fattats av övervakningsorganet sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Förslaget innebär att beslut som avses i 5 § 2 mom. skall utgöra sådana överklagbara beslut som förpliktar parterna. Man har stannat för den föreslagna vägen för sökande av ändring av, för det första, den anledningen att övervakningsorganet föreslås vara ett sådant organ inom finansministeriets förvaltningsområde, vars beslut utgör sådana förvaltningsbeslut i vilka i regel ändring får sökas på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). I besvären kan det vara fråga om huruvida övervakningsorganet har förfarit i enlighet med lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) när det gäller exempelvis hörande av part och jävsfrågor i fråga om en part. För det andra kan övervakningsorganets överklagbara beslut, också om dessa gäller arbets- och tjänstekollektivavtal, gälla enbart ärenden som omfattas av indexvillkorslagstiftningen. På grund av att ärendena är brådskande har man gått in för att föreslå en enda besvärsinstans, högsta förvaltningsdomstolen, som är besvärsinstans också enligt 1997 års indexvillkorslag.

2. Propositionens verkningar

Propositionen ansluter sig till det inkomstpolitiska avtalet, och dess verkningar är därmed indirekta och framgår genom det in-

komstpolitiska avtalets ekonomiska betydelse. Tillsättandet av ett eventuellt övervakningsorgan ökar statens utgifter med högst 200 000 mk på grund av mötes- och sekretärarvoden och eventuella andra övervakningskostnader.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid finansministeriet.

4. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Avtalsparterna skall senast den 13 december 2000 underrätta sina egna centralorganisationer och riksförlikningsmännens byrå om de arbets- och tjänstekollektivavtal som har slutits i överensstämmelse med centralorganisationernas förhandlingsresultat. Avsikten är att efter detta fastställa förhandlingsresultatet som inkomstpolitiskt avtal. Regeringen anser att denna proposition bör godkännas endast i det fall att förhandlingsresultatet har godkänts i tillräckligt stor utsträckning vid förhandlingarna på förbunds-nivå.

5. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst. Lagen är i kraft till och med den 31 januari 2003.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om användning av indexvillkor i arbets- och tjänstekollektivavtalen för 2001 och 2002

Enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Förbjudna villkor och andra förbjudna bindningar

Om inte något annat följer av 2 §, får i arbets- och tjänstekollektivavtal inte tas in indexvillkor, som grundar sig på förändringar i ett index som anger prisers, löners, förtjänsters eller andra kostnaders utveckling, eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar.

Indexvillkor eller andra därmed jämförbara direkta eller indirekta bindningar får inte heller tas in i något annat avtal, om avtalet har till syfte att kringgå ett förbud enligt 1 mom.

2 §

Tillåtet villkor

I sådana arbets- och tjänstekollektivavtal som har förnyats i enlighet med det förhandlingsresultat som arbetsmarknadsparterna på centralnivå undertecknade den 17 november 2000 och det inkomstpolitiska avtal som har slutits i överensstämmelse därmed får ett indexvillkor som överensstämmer med det inkomstpolitiska avtalet tas in.

På avtal som avses i 1 mom. tillämpas inte lagen om begränsning av användningen av indexvillkor (..../2000).

3 §

Ogiltighet

Villkor och andra bindningar som avses i 1 § är ogiltiga.

4 §

Övervakningsorgan

Statsrådet kan vid behov tillsätta ett särskilt övervakningsorgan som har till uppgift att utöva tillsyn över iakttagandet av denna lag. Om förfarandet i övervakningsorganet bestäms genom förordning av statsrådet.

Övervakningsorganet består av en ordförande, en vice ordförande och sex andra medlemmar samt personliga suppleanter för dessa. Medlemmarna och suppleanterna skall vara förtrogna med frågor som gäller arbets- och tjänsteförhållanden.

Ordföranden, vice ordföranden och deras suppleanter utses för högst den tid under vilken denna lag är i kraft bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressena. Av medlemmarna utses två på framställning av arbetsgivarförningarnas mest representativa centralorganisationer, två på framställning av arbetstagarernas och funktionärernas centralorganisationer som undertecknat det avtal som avses i 2 § 1 mom., en på framställning av finansministeriet, kommunala arbetsmarknadsverket samt kyrkans avtalsdelegation samt en på framställning av de centralorganisationer för fackföreningarna för statstjänstemännen samt de kommunala och kyrkliga tjänsteinnehavarna, som undertecknat det avtal som avses i 2 § 1 mom. För varje medlem utses en personlig suppleant på samma sätt.

5 §

Övervakningsåtgärder

En part i ett arbets- och tjänstekollektivavtal är skyldig att ge det övervakningsorgan som

avses i 4 § de uppgifter som det behöver för tillsyn över iakttagandet av denna lag. Uppgifterna skall ges inom en tid som övervakningsorganet sätter ut, och de skall lämnas skriftligen, om övervakningsorganet så yrkar.

Om övervakningsorganet konstaterar att ett i 1 § avsett avtal innehåller ett villkor eller någon annan bindning som avses i nämnda paragraf, kan det ålägga avtalsparterna att bringa avtalet i överensstämmelse med lagen inom en tid som övervakningsorganet sätter ut.

6 §

Skyldighet att lämna uppgifter

En arbetsgivare som är part i ett arbets- och tjänstekollektivavtal som avses i 2 § skall inom en månad efter att denna lag har trätt i kraft tillställa finansministeriet en kopia av avtalet.

7 §

Ändringssökande

Ändring i beslut som fattats av övervakningsorganet får sökas hos högsta förvaltningsdomstolen i den ordning som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

8 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

9 §

Giltighetstid

Denna lag träder i kraft den 2001
och gäller till och med den 31 januari 2003.

Helsingfors den 1 december 2000

Republikens President

TARJA HALONEN

Finansminister *Sauli Niinistö*

